

บทที่ 3

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนาวิเคราะห์ ได้ทำการทบทวนแนวคิด ทฤษฎีวรรณกรรม และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนโยบายผู้สูงอายุของประเทศไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจะทราบถึงการกำหนดวาระนโยบาย กระบวนการกำหนดนโยบาย และผลที่เกิดขึ้นจากนโยบาย กรณีศึกษาแผนระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุ ฉบับที่ 1 นโยบายและมาตรการสำหรับผู้สูงอายุระยะยาว แผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 รวมทั้งพระราชบัญญัติผู้สูงอายุแห่งชาติ พ.ศ.2546 (ค.ศ.2003)

เพื่อตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ดังกล่าวข้างต้น การศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากเอกสาร เช่น เอกสารทางราชการ รายงานการประชุม รายงานประจำปี บทความทางวิชาการต่างๆ เป็นต้น การเข้าร่วมสังเกตการณ์ ได้แก่ การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ... ในชั้นกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ... และการสัมภาษณ์เชิงลึกซึ่งมีแนวคำถามในการสัมภาษณ์ (ภาคผนวกที่ 1.1) ที่จัดเตรียมไว้แล้วเป็นกรอบ ด้วยความมุ่งหวังว่า วิธีการเก็บข้อมูลนี้จะเปิดโอกาสให้ประชากรที่สนใจศึกษาสามารถแสดงความคิดเห็นในเชิงลึกได้อย่างกว้างขวาง

1. แหล่งข้อมูล

ข้อมูลหลักที่ใช้ในการศึกษานี้มาจากเอกสาร โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.1 เอกสารทางราชการ จากแหล่งต่างๆ ดังนี้

1. องค์การสหประชาชาติ
2. องค์การแรงงานระหว่างประเทศ
3. คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานผู้สูงอายุแห่งชาติ
4. สำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี
5. คณะกรรมาธิการกิจการเด็ก เยาวชน สตรี และผู้สูงอายุ สภาผู้แทนราษฎร
6. คณะกรรมาธิการการสวัสดิการสังคม สภาผู้แทนราษฎร
7. คณะกรรมาธิการกิจการ สตรี เยาวชน และผู้สูงอายุ วุฒิสภา
8. สถาบันเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข

9. กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข
10. สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี
11. คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี
12. กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
13. สำนักงานประกันสังคม กระทรวงแรงงาน

1.2 บทความจากวารสาร เอกสารจากการประชุมสัมมนาและอื่นๆ เช่น

1. รายงานการสัมมนาระดับชาติ ครั้งที่ 3 เรื่อง การประสานแผนการบริการสุขภาพผู้สูงอายุ
2. การสัมมนาวิสัยทัศน์กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
3. เอกสารจาก IUSSP Conference on Southeast Asia's Context (10–30 June 2002)
4. นิตยสารการประชาสงเคราะห์

1.3 บทความจากหนังสือพิมพ์

1.4 ข้อมูลออนไลน์

1.5 หนังสือ / เอกสารวิจัย / วิทยานิพนธ์

1.6 รายงานประจำปี / ข้อบังคับ

เอกสารต่าง ๆ ข้างต้น มาจากแหล่งที่ต่างกัน ได้แก่

1. หอสมุดแห่งชาติ
2. หอสมุดสำนักงานประกันสังคม กระทรวงแรงงาน
3. หอสมุด กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
4. หอสมุด คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
5. สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
6. หอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
7. หอสมุด คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
8. หอสมุดสภาวิจัยแห่งชาติ
9. หอสมุดวิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
10. หอสมุดสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
11. หอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหง
12. หอสมุด สถาบันเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข
13. สมาคมสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทยฯ

2. ประชากร

นอกจากการศึกษาวิจัยจะใช้เอกสารเป็นหลักแล้ว ในส่วนของกระบวนการได้มาซึ่งนโยบายผู้สูงอายุของประเทศไทย กรณีแผนระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุฉบับที่ 1 นโยบายและมาตรการสำหรับผู้สูงอายุนานาชาติ และ แผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 รวมทั้งพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.2546 (ค.ศ.2003) จะใช้การสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องในการกำหนดนโยบาย เพื่อทราบถึงการรับรู้ประเด็นปัญหา นโยบาย และบทบาทในการกำหนดนโยบาย ทั้งนี้ผู้เกี่ยวข้องซึ่งเป็นประชากรที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้จะเป็นบุคคลหลักที่เข้าไปกำหนดแผนผู้สูงอายุแห่งชาติทั้ง 2 แผน กำหนดนโยบายและมาตรการสำหรับผู้สูงอายุนานาชาติและกำหนดพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 (ค.ศ.2003)โดยมีรายละเอียดของผู้ให้สัมภาษณ์ ดังนี้

ตารางที่ 3.1 รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อแผน	ผู้ให้สัมภาษณ์	ตำแหน่งในขณะนั้น	ตำแหน่งปัจจุบัน
1). แผนระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุแห่งชาติ (พ.ศ. 2525-2544)	นายแพทย์บรรลु ศิริพานิช	- รองอธิบดีกรมการแพทย์ -ประธานคณะกรรมการวางแผนผู้สูงอายุนานาชาติในอนุกรรมการการศึกษาวิจัยและวางแผนเกี่ยวกับผู้สูงอายุแห่งชาติ - อนุกรรมการที่ปรึกษา ในคณะกรรมการจัดทำแผนระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุ ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2545-2564)	- ประธานสมาคมสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย ฯ - กรรมการในคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานผู้สูงอายุแห่งชาติ (กสน.)
2). นโยบายและมาตรการสำหรับผู้สูงอายุนานาชาติ (พ.ศ. 2535-2554)	นายแพทย์บรรลु ศิริพานิช	- คณะทำงานเฉพาะกิจพิจารณา นโยบายและมาตรการหลักเพื่อช่วยเหลือผู้สูงอายุ	
3). แผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545-2564) และพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.2546	1. ศาสตราจารย์ นายแพทย์สุทธิชัย จิตะพันธ์กุล	- ประธานคณะกรรมการวางแผนระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุ - อนุกรรมการในคณะกรรมการจัดทำแผนระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุ - กรรมการในคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานผู้สูงอายุแห่งชาติ	ศาสตราจารย์สาขาวิชาเวชศาสตร์ผู้สูงอายุและพญามาติยาภาควิชาอายุรศาสตร์ คณะแพทย์ศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

ชื่อแผน	ผู้ให้สัมภาษณ์	ตำแหน่งในขณะนั้น	ตำแหน่งปัจจุบัน
3). แผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545-2564) และพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546			
	2. นางอุบล หลิมสกุล	คณะทำงานในคณะทำงานร่างแผน ระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุ	- ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมและ พิทักษ์ผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนา สังคมและความมั่นคงของมนุษย์
	3. พ.ญ. วันดี โกะกุล	- คณะทำงานร่างแผนระยะยาวสำหรับ ผู้สูงอายุ - คณะกรรมการอำนวยการจัดทำร่าง พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ	- ผู้อำนวยการ สถาบันเวชศาสตร์ ผู้สูงอายุ กรมการแพทย์ กระทรวง สาธารณสุข
	4. นายแพทย์บรรล ศิริพานิช		- ประธานสมาคมสภาผู้สูงอายุแห่ง ประเทศไทย ฯ
	5. นางสุนีย์ อินฉัตร		- ประธานคณะอนุกรรมการกิจการ ผู้สูงอายุ วุฒิสภา
	6. นายนคร มาฉิม		- รองประธานคณะกรรมการกิจการ เด็ก เยาวชน สตรี และผู้สูงอายุ สภา ผู้แทนราษฎร
	7. นางสาวกัญญา ศิลปอาษา		- ประธานคณะกรรมการการ สวัสดิการสังคม สภาผู้แทนราษฎร

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งเป็น 2 ระยะดังนี้

ระยะที่ 1 การสำรวจข้อมูลเบื้องต้น

1. สำรวจแนวคิด ทฤษฎี ที่สนใจศึกษา ในที่สุดแนวคิดทฤษฎีเรื่องนโยบาย
สาธารณะจึงเป็นแนวคิด ทฤษฎีที่เลือกและสนใจที่จะศึกษาในเชิงลึก อนึ่งเนื่องจากนโยบาย
สาธารณะเป็นแนวคิดในเชิงกระบวนการ ตั้งแต่การกำหนดนโยบาย การนำนโยบายไปปฏิบัติ
และการประเมินผลนโยบาย ผู้วิจัยจึงตัดสินใจเลือกแนวคิด ทฤษฎี ในส่วนแรกคือ การกำหนด
นโยบายสาธารณะมาศึกษาวิจัย

2. กำหนดประเด็นปัญหา นโยบายที่จะใช้เป็นกรณีศึกษา ผู้วิจัยได้กำหนดประเด็น
เรื่องผู้สูงอายุ เนื่องจากสถิติและข้อมูลตัวเลขของผู้สูงอายุทั้งในประเทศและทั่วโลก กำลังมีแนวโน้ม
เพิ่มสูงขึ้น รวมทั้งจากการประชุมสมัชชาโลกว่าด้วยผู้สูงอายุครั้งที่ 2 พ.ศ. 2545 (ค.ศ.2002)
ประเทศไทยเป็นหนึ่งในสามสิบประเทศทั่วโลกที่มีแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ดังนั้นการศึกษาการ

กำหนดนโยบาย กรณีแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ จะชี้ให้เห็นการเกิดขึ้นของนโยบาย รูปแบบการกำหนดนโยบาย ซึ่งส่งผลต่อเนื้อหาสาระของนโยบาย

3. การสำรวจข้อเท็จจริงเบื้องต้นในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

3.1 สัมภาษณ์กรรมการที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยที่กำลังศึกษา ผลปรากฏว่ากรรมการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแบ่งออกเป็นด้านหลัก ๆ 6 ด้านด้วยกัน ได้แก่

- ด้านสังคมและประชากรศาสตร์
- ด้านสุขภาพอนามัย
- ด้านระบบบริการสวัสดิการและสังคมสงเคราะห์ผู้สูงอายุ ได้แก่ ปัญหาผู้สูงอายุ บริการสวัสดิการสังคม และด้านนโยบาย
- ด้านกฎหมาย
- ด้านเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ
- ด้านวิทยาศาสตร์การแพทย์

ด้านระบบบริการสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์ผู้สูงอายุ ในด้านนโยบาย ซึ่งเป็นด้านที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับงานวิจัยชิ้นนี้ จากการสำรวจมีงานที่พบอยู่ 4 ชิ้น ได้แก่ 1. นโยบายของรัฐและแนวทางการจัดบริการสังคมสำหรับผู้สูงอายุในอนาคต 2. การจัดสวัสดิการสังคมของรัฐเกี่ยวกับผู้สูงอายุ 3. การศึกษาวิเคราะห์ นโยบาย แผน และการปฏิบัติการเกี่ยวกับผู้สูงอายุในสังคมไทย 4. การศึกษาเปรียบเทียบระบบสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุในประเทศญี่ปุ่นและประเทศไทย สำหรับวรรณกรรมทางด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องมีอยู่ฉบับเดียว คือ เรื่องมาตรการทางกฎหมายเพื่อผู้สูงอายุในประเทศไทย

3.2 เนื่องจากงานวิจัยในเชิงนโยบายเรื่องผู้สูงอายุที่มีอยู่ไม่มากนักและทั้งหมดเป็นการเล่าให้ทราบเพียงเรื่องนโยบายสวัสดิการของประเทศไทยต่อผู้สูงอายุในภาพกว้าง ว่าประกอบ ด้วยอะไรบ้าง มิได้ศึกษาในเชิงลึกถึงการได้มาซึ่งนโยบายว่าได้มาอย่างไรและมีใครบ้างที่เกี่ยวข้องในการกำหนดนโยบาย ดังนั้นในการศึกษากระบวนการได้มาซึ่งนโยบาย จึงต้องสำรวจผู้เกี่ยวข้องในการกำหนดนโยบายเพื่อสัมภาษณ์และขอข้อมูลเบื้องต้น ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

1. ติดต่อขอความร่วมมือและสัมภาษณ์ คุณมรกต สิงหะคเชนทร์ นักสังคมสงเคราะห์ 8 ว. สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เพื่อทราบข้อมูลด้านนโยบายการช่วยเหลือทางสังคม และบริการทางสังคมอื่น ๆ ที่ไทยให้กับผู้สูงอายุตลอดจนทราบถึงบทบาท หน้าที่ ของหน่วยงานที่ปฏิบัติงานนโยบาย
2. ติดต่อสัมภาษณ์ คุณอุบลพรรณ จุฑาสमित นักวิชาการสาธารณสุข 7 สถาบันเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข เพื่อทราบบทบาท หน้าที่

ของสถาบันและบทบาทของกรมการแพทย์ในการกำหนดแผนระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุ ฉบับที่ 1 แผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 และพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.2546 (ค.ศ.2003)

3. ติดต่อขอสัมภาษณ์คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานผู้สูงอายุแห่งชาติ (กสม.) เพื่อทราบถึง บทบาท หน้าที่ ในการประสานงานเรื่องแผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 รวมทั้งขอคำแนะนำถึงรายชื่อและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่ประกอบเป็นคณะทำงานร่างแผนระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุฉบับที่ 2 เพื่อติดต่อสัมภาษณ์ต่อไป

4. ติดต่อขอสัมภาษณ์ศาสตราจารย์นายแพทย์ สุทธิชัย จิตะพันธ์กุล ในฐานะประธานคณะทำงานร่างแผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 เพื่อขอคำแนะนำถึงประเด็นปัญหาเรื่องผู้สูงอายุในสังคมไทย เพื่อประโยชน์ในการฉายภาพในประเด็นผู้สูงอายุให้ชัดเจนยิ่งขึ้น และเพื่อแจ้งให้ทราบถึงการนัดหมายเพื่อสัมภาษณ์ในการวิจัยระยะต่อไป

5. ติดต่อขอสัมภาษณ์นายแพทย์บรรลุ ศิริพานิช ผู้มีบทบาทในฐานะประธานคณะทำงานร่างแผนระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุฉบับที่ 1, ที่ปรึกษาในคณะทำงานร่างแผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 และประธานสมาคมสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทยฯ ในประเด็นเรื่องความเป็นมาของแผนทั้ง 2 ฉบับ นโยบายและมาตรการสำหรับผู้สูงอายุระยะยาวและพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ กระบวนการได้มาซึ่งแผน นโยบาย และมาตรการและพระราชบัญญัติ ในภาพรวมบทบาทของไทย ในการประชุมสมัชชาโลกว่าด้วยผู้สูงอายุครั้งที่ 1 ครั้งที่ 2 บรรยายภาคและระเบียบวาระการประชุม ปัญหาอุปสรรคในการนำแผนระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุฉบับที่ 1 ไปปฏิบัติ การเกิดขึ้นของนโยบายและมาตรการสำหรับผู้สูงอายุระยะยาว (พ.ศ. 2535-2554) หรือ (ค.ศ.1992-2011) บทบาทของสมาคมสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย ฯ ในฐานะกลุ่มผลประโยชน์ที่เข้าไปเกี่ยวข้องในการกำหนดนโยบาย

6. ติดต่อขอสัมภาษณ์นางอุบล หลิมสกุล ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ในฐานะผู้ปฏิบัติและเกี่ยวข้องในทุกขั้นตอนของการเกิดขึ้นของนโยบายทั้ง 4 เรื่อง ทำให้ได้ทราบถึงกลไกการเกิดของนโยบายที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

7. ติดต่อขอสัมภาษณ์ นายแพทย์เมืองทอง แคมมณี ประธานคณะกรรมการบริหารมูลนิธิพัฒนางานผู้สูงอายุ ในฐานะองค์กรพัฒนาเอกชน เพื่อทราบข้อมูลการทำงานด้านผู้สูงอายุขององค์กรพัฒนาเอกชนต่าง ๆ

ทั้งนี้การสัมภาษณ์บุคคลดังกล่าวข้างต้นเป็นการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาทำความเข้าใจประเด็นปัญหานโยบาย กลไก กระบวนการกำหนดนโยบาย ในภาพกว้าง เพื่อนำมาประกอบการเขียนโครงร่างวิทยานิพนธ์

ระยะที่ 2 การสำรวจข้อมูลในรายละเอียด

ดำเนินการวิจัยเอกสาร การเข้าร่วมสังเกตการณ์ และสัมภาษณ์แบบเจาะลึกในขั้นตอนของการกำหนดวาระนโยบายและการกำหนดนโยบาย

สำหรับการวิจัยเอกสาร ผู้วิจัยได้รวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรในเรื่องการกำหนดวาระนโยบาย ได้แก่ ตัวแปรด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและเทคโนโลยีของไทย ตั้งแต่ช่วงปีพ.ศ. 2525 (ค.ศ.1982) ถึงปีพ.ศ. 2546 (ค.ศ.2003) ซึ่งเป็นบริบทของไทยในแต่ละช่วงของการเกิดขึ้นของนโยบายผู้สูงอายุ หลังจากนั้นได้รวบรวมข้อมูลกระแสการเมือง กระแสตัวปัญหา และกระแสนโยบายในส่วนที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุที่ดำเนินมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2525 (ค.ศ.1982) จนถึงปีพ.ศ. 2546 (ค.ศ.2003) เพื่อพิจารณาสาระของแต่ละกระแสในแต่ละช่วงของนโยบายผู้สูงอายุ รวมทั้งพิจารณาว่ามีตัวแสดงใดหรือไม่ที่เข้ามาผลักดันให้เกิดนโยบาย การเข้ามาผลักดันเกิดในช่วงที่สภาพการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและตัวปัญหาผู้สูงอายุเป็นเช่นไร การผลักดันก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างไรหรือไม่ต่อนโยบายผู้สูงอายุ ซึ่งข้อมูลที่ต้องจัดเก็บ เช่น งบประมาณที่รัฐบาลในช่วงนั้นๆ จัดสรรให้กับงานผู้สูงอายุเพื่อนำไปใช้ในโครงการต่างๆ ของส่วนราชการที่ดำเนินการเรื่องผู้สูงอายุเป็นสำคัญ

ในขั้นการพิจารณาการกำหนดนโยบายผู้สูงอายุ ผู้วิจัยเข้าร่วมสังเกตการณ์ในชั้นกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ... โดยทำจดหมายจากทางคณะรัฐศาสตร์ ถึงประธานคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.. ในการเข้าร่วมสังเกตการณ์ครั้งนี้ ทำให้ผู้วิจัยได้ทราบขั้นตอนการพิจารณากฎหมาย การทำงานของกรรมการในคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ ซึ่งประกอบด้วยสมาชิกพรรคการเมืองทั้งฝ่ายค้านและฝ่ายรัฐบาล ส่วนราชการ กลุ่มผลประโยชน์ ที่เข้าร่วมพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ รวมทั้งบทบาทของแต่ละฝ่ายด้วย

นอกจากการเข้าร่วมสังเกตการณ์แล้ว ในขั้นการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติของสภาผู้แทนราษฎร วาระที่ 1 วาระที่ 2 และวาระที่ 3 ได้ติดตามข้อมูลจากวิทยุ ในขั้นการพิจารณาของวุฒิสภาในวาระที่ 1 วาระที่ 2 และวาระที่ 3 ได้ติดตามข้อมูลจากทางวิทยุเช่นกัน สำหรับการพิจารณาลงคะแนนในแต่ละวาระได้ติดตามข้อมูลจากกองรายงานการประชุมของสภาทั้งสอง

อีกทั้งผู้วิจัยยังติดต่อขอสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องในการเรียกร้อง ผู้ที่เกี่ยวข้องในการกำหนดนโยบาย ซึ่งประกอบด้วย ส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ฝ่ายการเมือง และกลุ่มผลประโยชน์ เพื่อสัมภาษณ์แบบเจาะลึกในรอบที่ 2 เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาประกอบและยืนยันการวิเคราะห์ ทั้งนี้โดยทำจดหมายจากคณะรัฐศาสตร์ โทรนัดสัมภาษณ์ บันทึกเทปการสัมภาษณ์ ถอดเทป และนำข้อมูลมาตีความ วิเคราะห์ต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

จากข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเอกสารและการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก นำมาวิเคราะห์และตีความ โดยในขั้นแรก อ่านและศึกษาข้อมูลที่ได้มาจากการสัมภาษณ์ในเบื้องต้น ข้อมูลเอกสารจากส่วนราชการ เช่น รายงานการประชุม รายงานประจำปี ส่วนราชการที่กล่าวถึงได้แก่ สถาบันเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ สำนักพิทักษ์ผู้สูงอายุ สำนักงานส่งเสริมและประสานงานผู้สูงอายุแห่งชาติ (กสม.) คณะกรรมการกิจการสตรี เยาวชนและผู้สูงอายุ วุฒิสภา เอกสารจากสมาคมสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย บทความจากวารสารต่างๆ เช่น วารสารการประชาสงเคราะห์ เป็นต้น รวมทั้ง รายงานจากหน่วยงานต่างๆ เช่น รายงานของคณะกรรมการกิจการสตรี เยาวชนและผู้สูงอายุ วุฒิสภา รายงานสรุปร่างพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ จากสถาบันเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ รายงานจากการสัมมนาต่างๆ และข้อมูลออนไลน์ เช่น นโยบายของรัฐบาลช่วงสมัยต่างๆ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตั้งแต่ฉบับที่ 1 ถึงฉบับที่ 9 ข้อมูลประชากรสูงอายุจากสถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ข้อมูลทั้งหมดที่ได้ประกอบด้วย ข้อมูลการดำเนินการของรัฐบาลต่อผู้สูงอายุในช่วงสมัยต่างๆ เศรษฐกิจของประเทศ สภาพสังคม จำนวนประชากรสูงอายุ ผลการสัมมนาที่จัดขึ้นเพื่อตรวจสอบสถานการณ์ผู้สูงอายุ ผลการสัมมนาเรื่องแผนและพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ กิจกรรม โครงการและการดำเนินงานของส่วนราชการที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ จำนวนงบประมาณที่รัฐบาลจัดสรรให้กับส่วนราชการต่างๆ กิจกรรมและโครงการของสมาคมสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย และงบประมาณที่สมาคมฯ ได้รับความช่วยเหลือจากสถาบันเวชศาสตร์ผู้สูงอายุและกรมประชาสงเคราะห์

ในขณะเดียวกัน ได้รวบรวมข้อมูลออนไลน์เกี่ยวกับการดำเนินการเรื่องผู้สูงอายุของสหประชาชาติ ตั้งแต่ก่อนปี พ.ศ. 2525 (ค.ศ.1982) จนถึงปัจจุบัน เพื่อตรวจสอบดูกระแส นโยบายขององค์การระหว่างประเทศเรื่องผู้สูงอายุ

เมื่อได้ข้อมูลการดำเนินการเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ทั้งในประเทศและระหว่างประเทศแล้ว นำข้อมูลที่ได้มาพล็อตตามช่วงเวลาที่เกิดกิจกรรมต่อผู้สูงอายุ ซึ่งได้ข้อสรุปเบื้องต้นที่สำคัญคือ ประเด็นเรื่องผู้สูงอายุถือว่าเป็นประเด็นระหว่างประเทศ ถือกำเนิดขึ้นจากการที่ประเทศไทยเป็นสมาชิกของสหประชาชาติ การยอมรับประเด็นผู้สูงอายุเข้ามาเป็นนโยบายเกิดขึ้นภายใต้สภาพการเมือง เศรษฐกิจและสังคม ที่เน้นนโยบายความมั่นคงเป็นหลักมากกว่าเน้นการดูแลคุณภาพชีวิตของประชากรสูงอายุ อีกทั้งจำนวนผู้สูงอายุขณะนั้นยังมีไม่มาก หากย้อนหลังไปก่อนปี พ.ศ. 2525 (ค.ศ.1982) ประเด็นเรื่องผู้สูงอายุแทบจะไม่มีมีความสำคัญเลย จากหลักฐานดังกล่าว ทำให้สามารถสรุปได้ว่า นโยบายผู้สูงอายุของไทยเกิดอย่างจริงจังในปี พ.ศ. 2525 (ค.ศ.1982) และการเกิดขึ้นของนโยบายในอีกหลายครั้งต่อมา ต้องอาศัยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในนโยบายเข้ามาผลักดันเป็นสำคัญ

ผลการวิเคราะห์ในเบื้องต้นนี้เอง ทำให้ผู้วิจัยมองเห็นภาพการเปลี่ยนแปลงของนโยบายผู้สูงอายุที่เคลื่อนไหวอย่างช้าๆ นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2525 (ค.ศ.1982) ถึง พ.ศ. 2546 (ค.ศ. 2003) โดยจุดเปลี่ยนที่เป็นตัวเร่งสำคัญทำให้นโยบายผู้สูงอายุเคลื่อนไหวเร็วขึ้นก็คือ การเกิดขึ้นสมาคมสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย และการเกิดขึ้นของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 (ค.ศ. 1997) ต่อมาผู้วิจัยจึงเข้าร่วมสังเกตการณ์บรรยายภาคการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. รวมทั้งข้อมูลการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติจากทางวิทยุที่สำคัญคือข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ในครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 นำมาสู่การวิเคราะห์หีบหบาทของ ผู้เกี่ยวข้องในการกำหนดนโยบาย เพื่อตอบคำถามว่านโยบายผู้สูงอายุถูกกำหนดโดยใคร

ส่วนสุดท้ายของการวิเคราะห์หรืออาจเรียกว่า เป็นส่วนผลของการกำหนดนโยบาย ทั้งนี้เนื่องจากการศึกษาครอบคลุมนโยบายผู้สูงอายุตั้งแต่ปี พ.ศ. 2525 (ค.ศ.1982) เป็นต้นมา ซึ่งประกอบด้วยนโยบายถึง 4 ฉบับด้วยกัน การศึกษาผลที่เกิดขึ้นจากการกำหนดนโยบายแต่ละช่วง ทำให้ผู้วิจัยต้องสำรวจข้อมูลเพิ่มเติม ข้อมูลนั้นก็คือ งบประมาณที่รัฐบาลจัดสรรให้กับส่วนราชการที่ดำเนินการเกี่ยวกับผู้สูงอายุ แต่เนื่องจากการจัดทำงบประมาณในปัจจุบัน (ปี พ.ศ. 2547) มีการเปลี่ยนแปลงเป็นงบประมาณแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ ทำให้ตัวเลขงบประมาณในช่วงหลัง ไม่ได้แจกแจงเป็นรายกิจกรรม/โครงการ ผู้วิจัยได้ค้นหาตัวเลขงบประมาณที่จำแนกตามกิจกรรม ในช่วงก่อนปี พ.ศ.2540 (ค.ศ.1997) พบว่า งบประมาณที่รัฐบาลจัดสรรมุ่งไปที่เบี้ยยังชีพ สถานสงเคราะห์ และการรักษาพยาบาลเป็นหลัก งบประมาณในหมวดอื่นๆ ไม่ปรากฏ สำหรับงบประมาณหลังปี พ.ศ. 2540 (ค.ศ.1997) ผู้วิจัยได้สำรวจจากส่วนราชการที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับผู้สูงอายุด้านต่างๆ โดยตรง ได้แก่ สำรวจจากหน่วยงานต่างๆ ในกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ การกีฬาแห่งประเทศไทย กระทรวงศึกษาธิการ กรุงเทพมหานคร สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ รวมทั้งได้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลถึงการให้ความสำคัญของรัฐบาลต่อเรื่องผู้สูงอายุไปพร้อมกันด้วย จากตัวเลขงบประมาณและการสัมภาษณ์ จึงนำมาวิเคราะห์ พบว่างบประมาณเพื่อผู้สูงอายุกระจายอยู่ตามส่วนราชการต่างๆ และเป็นงบประมาณที่ไม่มากนัก แสดงให้เห็นว่าประเด็นเรื่องผู้สูงอายุแม้ว่าจะเริ่มสำคัญหลังปี พ.ศ. 2540 (ค.ศ.1997) แต่ก็เป็นในลักษณะการให้งบประมาณเนื่องจากมีส่วนราชการปฏิบัติงานอยู่มากกว่าการคำนึงและการเตรียมพร้อมสำหรับการที่ประเทศไทยจะก้าวไปสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างแท้จริง

หลังจากได้ข้อสรุปดังกล่าวแล้ว จึงนำข้อมูลทั้งหมดมาศึกษา และหาข้อมูลในรายละเอียดอีกครั้ง เมื่อได้ข้อมูลครบถ้วนและเพียงพอ จึงลงมือเขียนวิทยานิพนธ์ โดยจำแนกการนำเสนอออกเป็น 9 บท ตามลำดับการเกิดขึ้นของนโยบายผู้สูงอายุ เพื่อประโยชน์ในการมองเห็นภาพการเปลี่ยนแปลงในส่วนการเกิดขึ้นของนโยบาย การกำหนดนโยบาย การเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีจำนวนและความหลากหลายมากขึ้น

และผลลัพธ์ของนโยบายที่เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพการณ์และผู้เกี่ยวข้องที่เข้ามาเรียกร้องนโยบายต่อผู้มีอำนาจกำหนดนโยบาย

5. ระยะเวลาในการศึกษาวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ใช้เวลาทั้งสิ้น 24 เดือน

6. วิธีดำเนินการวิจัย

ตารางที่ 3.2 วิธีดำเนินการวิจัย

วัตถุประสงค์	ข้อมูลที่ต้องใช้	แหล่งข้อมูล	วิธีการได้มา ชื่อข้อมูล	วิธีการ วิเคราะห์
1. เพื่อศึกษา และวิเคราะห์กระแสการเมือง กระแสนโยบาย และกระแสตัวปัญหาที่ทำให้นโยบายผู้สูงอายุเข้าสู่วาระนโยบายของรัฐบาล	<ul style="list-style-type: none"> - รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย - นโยบายของรัฐบาล - แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ - ประวัติคณะรัฐมนตรี - กฎหมาย, ปรักฎญา, อนุสัญญา - จำนวนประชากรสูงอายุ - ลักษณะทางวัฒนธรรม - เทคโนโลยีชีวภาพ - การเมืองการปกครองไทย - เศรษฐกิจของไทย 	<ul style="list-style-type: none"> - ส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง - ข้อมูลออนไลน์ - บทความจากวารสาร - บทความจากหนังสือพิมพ์ - รายงานประจำปี - รายงานการวิจัย - เอกสารตำราทางวิชาการ 	วิจัยเอกสาร	ตีความข้อมูลจากเอกสาร

ตารางที่ 3.2 (ต่อ)

วัตถุประสงค์	ข้อมูลที่ต้องใช้	แหล่งข้อมูล	วิธีการได้มาซึ่งข้อมูล	วิธีการวิเคราะห์
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ถึงผู้เกี่ยวข้องและบทบาทของผู้เกี่ยวข้องในการกำหนดนโยบายรวมทั้งกระบวนการในการจัดทำนโยบาย	- แผนระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุฉบับที่ 1 - นโยบายและมาตรการสำหรับผู้สูงอายุระยะยาว - แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 - พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.2546	- ส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง - มติคณะรัฐมนตรี - ประกาศ - รายงานการประชุมคณะทำงานร่างแผนและร่างพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ - บทความจากวารสาร - รายงานการวิจัย - บทความจากหนังสือพิมพ์ - ข้อมูลออนไลน์	- วิจัยเอกสาร - เข้าร่วมสังเกตการณ์ - สัมภาษณ์	- ตีความข้อมูลจากเอกสาร - วิเคราะห์ตีความหมายแยกแยะเนื้อหาจากการถอดเทป
3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาของนโยบายอันเป็นผลจากรูปแบบการกำหนดนโยบายของผู้สูงอายุของไทย	- รูปธรรมที่เกิดขึ้นจากแผนระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุฉบับที่ 1, - นโยบายและมาตรการสำหรับผู้สูงอายุระยะยาว - แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 และ พรบ. ผู้สูงอายุ พ.ศ.2546	- ส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง - บทความจากวารสาร - บทความจากหนังสือพิมพ์ - รายงานประจำปี - ข้อมูลออนไลน์ - รายงานการประชุมคณะกรรมการร่างแผนและพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ	- วิจัยเอกสาร - สัมภาษณ์ - เข้าดูงานในสถานสงเคราะห์คนชรา	- ตีความข้อมูลจากเอกสาร - วิเคราะห์ตีความหมายแยกแยะเนื้อหาจากการถอดเทป

กล่าวโดยสรุป งานวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์อยู่สามประการ กล่าวคือ วัตถุประสงค์แรก เพื่อศึกษาการเข้าสู่วาระนโยบายของผู้สูงอายุไทย โดยข้อมูลที่ต้องค้นคว้า ได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย นโยบายของรัฐบาล แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กฎหมายที่เกี่ยวข้อง สภาพการเมืองการปกครองไทย เศรษฐกิจของไทย สำหรับวัตถุประสงค์ที่สอง คือ การศึกษาการกำหนดนโยบายผู้สูงอายุ ข้อมูลสำคัญประกอบด้วยแผนระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 1 นโยบายและมาตรการสำหรับผู้สูงอายุระยะยาว แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 และพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 (ค.ศ.2003) โดยแหล่งที่มาของข้อมูลมาจากหลายแหล่งด้วยกัน ได้แก่ ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องกับนโยบาย ข้อมูลออนไลน์ บทความจากวารสาร มติคณะรัฐมนตรี รายงานการวิจัย รายงานประจำปี รายงานการประชุม เป็นต้น ทั้งนี้วิธีการวิจัยประกอบด้วย การวิจัยเอกสารและการสัมภาษณ์ เป็นหลัก ข้อมูลต่างๆ ที่ได้จากการศึกษา ค้นคว้า และสัมภาษณ์ จะนำมาวิเคราะห์ ตีความ นำเสนอและเขียนรายงาน โดยแยกการนำเสนอออกเป็น

ต้นฉบับ หน้าขาดหาย

9 บทด้วยกัน และในบทที่จะกล่าวต่อไป คือ นโยบายผู้สูงอายุของประเทศไทย ก่อนปี พ.ศ. 2525 (ค.ศ.1982) จะเป็นการนำเสนอและวิเคราะห์นโยบายผู้สูงอายุก่อนที่ประเทศไทยจะมีแผนผู้สูงอายุแห่งชาติเป็นการเฉพาะเป็นฉบับแรก